

Presentació

Els reptes de les ciències de l'esport en el segle XXI

Xavier Pujadas i Martí - Josep Cabedo i Sanromà

Des que en la dècada de 1960 van començar a emergir amb força i amb una certa capacitat d'impregnació els treballs acadèmics al voltant de la pràctica esportiva, l'atenció de la comunitat científica pel que fa a l'estudi d'aquest fenomen no ha parat de créixer. La ruptura dels anys seixanta –a vint anys de l'acabament de la devastadora Guerra Mundial– respongué a múltiples factors com ara la difusió massiva de la pràctica als països occidentals, la maduresa de les polítiques d'estat del benestar o la preocupació sobre el rendiment dels atletes en l'àmbit competitiu internacional. Sobre la base d'altres treballs precedents, sobretot desenvolupats durant el període d'entreguerres, i amb objectius i mètodes renovats, els estudis sobre l'activitat física i l'esport han merescut des d'aleshores un interès social i acadèmic creixent, en alguns moments esperonat per les administracions públiques que, o bé van crear institucions centralitzades per a l'estudi i formació en esport, o bé van estimular les que existien.

A Catalunya, la difusió de treballs d'origen acadèmic o científic al voltant dels esports presenta alguns exemples meritoris en el terreny mèdic, també durant els anys trenta del segle XX, encara que la realitat de la nostra guerra i la dictadura posterior van dificultar extremadament –com en tants altres terrenys– l'existència d'un fil de continuïtat amb els pioners. Serà, sobretot, en la dècada de 1980, quan irromprà una nova generació d'especialistes universitaris i acadèmics preocupats pel fet esportiu des de múltiples vessants. La institucionalització dels estudis en ciències de l'esport a partir dels anys setanta, l'onada expansiva de la fita de Barcelona 92 i més consciència sobre el paper de l'esport i les activitats físiques en la nostra societat fan que s'hagi anat sedimentant la producció seriosa de recerques, i que aquestes estiguin a l'alçada del que s'està fent fora del nostre territori en moltes subdisciplines que conformen les ciències de l'esport.

En el dossier monogràfic que trobareu a continuació, hem volgut presentar algunes de les investigacions que s'estan portant a terme des d'una perspectiva multidisciplinària sobre l'objecte d'estudi de l'esport i les activitats físiques, circumscrits o impulsats des de la Universitat Ramon Llull.

En el cas de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, la relació amb els estudis que estan vinculats a l'educació física és llarga; en l'àmbit de Magisteri especialitat d'educació física, primer, i en Ciències

de l'Activitat Física i de l'Esport, des de fa alguns anys. Tot això fa que s'hagin anat conformant uns grups de recerca i d'estudi actius. Aquests grups són fonamentals per al desenvolupament del tercer cicle i del postgrau en aquest redisseny de la realitat universitària europea a la que estem assistint. Es concreten en tres aportacions: el Grup de Recerca i Innovació sobre Esport i Societat (GRIES), el Grup de Recerca Interdisciplinari en Comportament Motor, Educació i Esport (GRICMEE) i el Grup sobre Salut, Activitat Física i Esport (SAFE). En aquest monogràfic aportem resultats de diverses recerques fetes i/o presentades des d'aquests grups.

El Grup de Recerca i Innovació sobre Esport i Societat desenvolupa la seva activitat a la FPCEE des de l'any 2001. Aquest grup va ser format des del seu inici per investigadors que pertanyien al grup anterior de psicologia de l'esport i per especialistes en ciències socials aplicades a l'esport. En el seu si hi figuren professors de la Facultat, doctorands i col·laboradors externs. Es tracta d'un grup de recerca multidisciplinar, i el seu objecte d'estudi és el fenomen esportiu i les activitats físiques contemporànies com a construcció social. La seva perspectiva d'estudi és la de les ciències socials i humanes, i comparteix una visió holística de l'esport, que esdevé l'àmbit d'anàlisi des de sensibilitats científiques diverses, però complementàries. De fet, des que l'any 2005 va ser reconegut com a Grup de Recerca de la Generalitat de Catalunya (SGR), el seu treball s'ha centrat en quatre línies bàsiques d'estudi: noves pràctiques físicoesportives i ús de l'espai; cultura, història, esport i patrimoni; aspectes psicosocials de l'activitat física i l'esport, i esport i integració social. D'altra banda, ha participat intensament en la formació de doctorands, la direcció de treballs de recerca i tesis, i també en la difusió dels resultats de la recerca.

Des d'una òptica distinta, el Grup de Recerca Interdisciplinari en Comportament Motor Educació i Esport neix en la mateixa Facultat l'any 2006. Segons aquest àmbit d'investigació, s'adopta un perfil psicopedagògic de tractament de la motricitat humana per omplir un buit de recerca existent. Es pretén portar a terme un estudi del comportament motor humà en sentit ampli (habilitats genèriques, esportives, quotidianes, laborals...), i que de manera integradora pensi en la naturalesa d'aquest i en les bases pedagògiques i didàctiques a l'hora de la seva aplicació educativa. Des d'aquest enfocament, s'hi poden implicar els diferents estudis dels quals es compona la nostra Facultat (Magisteri, Psicologia, Psicopedagogia i Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport). Enguany, de les dues línies d'investigació (descriptiva i explicativa) que té dissenyades el grup, com a objectius principals tenen: estudiar la naturalesa del comportament motor humà, la seva gènesi i els canvis quantitius; descriure l'evolució i el desenvolupament del comportament motor humà en el procés vital, i també promocionar la realització de tests motors i cognitius en àmbits esportius i didàctics. Actualment, el grup està compost per professors de tres universitats catalanes, doctorands i professionals del món de l'esport.

En tercer lloc, el Grup sobre Salut, Activitat Física i Esport té com a principals línies de recerca: l'activitat física adaptada per a població amb discapacitat intel·lectual i física; l'estudi de col·lectius concrets com ara la gent gran, els adults i els nens en relació amb l'exercici físic; la dansa vinculada a la qualitat de vida, i la recerca de marcadors i d'indicadors biològics del boosting com a dopatge

específic dels lesionats medul·lars en l'esport adaptat de competició.

Així doncs, els objectius fonamentals que ens hem fixat en l'elaboració d'aquest dossier monogràfic que esteu a punt de llegir són tres. En primer lloc, contextualitzar el fenomen esportiu i la pràctica física moderna com un objecte d'estudi multidisciplinari de primera magnitud, sobre el qual les accions de recerca, desenvolupament i innovació són cada cop més necessàries i, hauríem de dir, inevitables a causa de la seva transversalitat i incidència. En segon lloc, mostrar algunes perspectives d'estudi preferents que sobre l'esport es desenvolupen a Catalunya; tant des de l'òptica social i humanística (la comprensió cultural i social del fet esportiu), com des d'una vessant psicopedagògica del comportament motor humà, i que pot ser abordada des de les diverses metodologies científiques: descriptiva, funcional i tecnològica. I, finalment, la materialització d'una miscel·lània que és suficientment representativa de la investigació sobre l'esport que actualment es porta a terme en la nostra universitat per mitjà dels grups d'investigadors abans esmentats.

D'aquesta manera, segons les aportacions dels tres grups de recerca, el dossier monogràfic es presenta en tres parts diferenciades.

Pel que fa als articles en clau social, el número s'obre amb un treball que es basa en una recerca històrica sobre una paradoxa aparent: el desenvolupament de l'esport en temps de guerra; en el cas de Catalunya, durant la Guerra Civil de 1936, el signa l'historiador Xavier Pujadas. A aquest article li segueix el treball de Ricardo Sánchez i Mateu Capell al voltant de les pràctiques físiques i esportives a la ciutat en espais públics informals, i se centra en una investigació sobre Barcelona que està desenvolupant des de fa alguns anys el grup de recerca. La professora Mercè Rossich signa el tercer article; en aquesta primera part amb un text sobre esport i gènere des del punt de vista de la psicologia de l'activitat física. L'aportació que signen el professor Jaume Bantulà i els doctorands Agnès Colomer i Joan Ortí se centra en l'estudi de la presència dels jocs tradicionals en la iconografia filatèlica, objecte de treball que s'incorpora en una de les línies de recerca del grup. Els professors Xavier Medina i Ricardo Sánchez repassen i diagnostiquen l'estat present i els possibles camins futurs de l'antropologia de l'esport a l'Estat espanyol. Tanca aquesta primera part del monogràfic l'aportació del professor Andrés Fàbregas Puig sobre l'esport del futbol i la seva relació amb la construcció de la identitat a la regió mexicana de Chiapas. Fàbregas, antropòleg i investigador de la Universidad Intercultural de Chiapas, és un col·laborador extern del GRIES.

La segona part del monogràfic està dedicada als articles que fan referència al comportament motor. Els dos primers posen de manifest la vessant psicopedagògica de l'educació física i de l'esport. Començant pel treball que presenta Josep Solà, l'autor justifica quin ha de ser el rol de l'educació física a l'escola i el seu posicionament vers la resta de les matèries, perquè entén que aquesta també és educació intel·lectual en la pràctica motora. El segon està signat per Josep Morales i Agnès Gibert; fan una reflexió sobre el tractament del sistema educatiu en l'aprenentatge dels hàbits de conducta, i arriben a la conclusió que per treballar els continguts d'actituds, valors i normes, el judo incorpora elements molt valuosos que ajuden a assolir-los. Seguidament, es presenten dos treballs més que

estan relacionats estretament amb una de les dues línies de recerca del grup. Bernat Buscà, Joan Riera i Jordi Sevilla ens apropen als conceptes tan importants en el món de l'esport, com són el de tàctica, estratègia, intel·ligència, eficàcia, ajustament, etc.; i aporten algunes respostes conceptuals i desvetllen la recerca en el camp de la seva mesura. I per acabar, Josep Cabedo presenta la descripció de les investigacions més rellevants sobre l'equilibri motor al llarg de la vida, i al mateix temps expressa la necessitat de portar a terme recerques que valorin la motricitat humana durant tot el cicle vital.

La darrera part d'aquest monogràfic consta de tres articles que s'ubiquen dins del Grup sobre Salut, Activitat Física i Esport (SAFE). El treball que presenta Mònica Solana és una revisió metodològica de l'aplicació dels estiraments en l'esport, i al mateix temps aporta una proposta d'actuació. A continuació, es mostra una recerca on es vol examinar si el dibuix de la figura humana és una eina eficaç per avaluar el coneixement de l'esquema corporal en població general infantil i amb població d'adolescents amb Síndrome de Down; el signen Susana Pérez, Myriam Guerra i Núria Massó. L'últim article d'aquest número l'escriu Josep Sanchez, i fa referència a la possibilitat i necessitat del llicenciat en CAFE a participar en el sistema sanitari, treballant en equip amb professionals de la salut de l'atenció primària per a la prescripció de l'exercici físic.

Les diferències de perspectives que hi ha en les aportacions d'aquest dossier ens apropen a la complexitat del fenomen esportiu i, alhora, a la seva riquesa i transversalitat interdisciplinària, també rellevant en els grups de recerca que treballen i es desenvolupen des d'aquesta universitat, i en bé de la comunitat científica en general. Esperem que aquesta riquesa i diversitat porti una mica més de llum sobre la complexitat i, sobretot, convidi a facilitar elements per a la reflexió futura.